

عوامل تاثیرگذار بر ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان دانشکده

بهداشت و تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال 1389

معصومه قلی زاده¹، عبدالله صالحی²، محمد فاروق خسروی²، صلاح الدین اسدی²، مهسا یزدان مهر³

¹دکتری تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، گروه آموزشی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، نویسنده مسئول، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز. mgholizadem@gmail.com

²دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، گروه آموزشی مدیریت و اطلاع رسانی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز.

³کارشناس مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی

نویسنده مسئول: معصومه قلی زاده

چکیده

ارزشیابی اساتید به منظور تعیین موفقیت اعضای هیئت علمی در مسیر نیل به اهداف آموزشی انجام می‌شود. مهمترین دلیل انجام ارزشیابی دانشجویان از اساتید و تاکید بر بهبود آن، ایجاد زمینه مناسب برای هیات علمی در راستای بهترکردن نحوه‌ی آموزش می‌باشد. مطالعه حاضر با هدف تعیین نظرات دانشجویان در مورد عوامل مؤثر در ارزشیابی استاد در دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز انجام شد. این مطالعه توصیفی-تحلیلی، با مشارکت تمام دانشجویان ترم دوم و بالاتر شاغل به تحصیل سال در 1389 در دانشکده بهداشت و تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز انجام شد. یک پرسشنامه حاوی مشخصات دموگرافیک و عوامل مؤثر بر ارزشیابی استاد شامل مهارت تدریس استاد (7 سوال) خصوصیات فردی استاد (16 سوال)، خصوصیات فردی و نگرش دانشجو نسبت درس (6 سوال)، با مراجعه حضوری محقق قبل از شروع کلاس درس در اختیار دانشجویان قرار گرفت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Spss تحلیل و از آزمونهای آماری Friedman و leven, t-test استفاده شد. نتایج نشان داد که از دیدگاه دانشجویان معلومات و تسلط علمی استاد (98.2٪)، توان استاد در انتقال مفاهیم (91.3٪)، متانت و شخصیت استاد (89٪)، خوش اخلاقی (87.3٪)، شیوه بیان و نحوه سازمان‌دهی و تنظیم درس (85٪) تاثیر خیلی زیاد تا زیاد بر ارزشیابی اساتید دارند. همچنین نظر و نگرش سایر دانشجویان نسبت به استاد به میزان کم و خیلی کم بر ارزشیابی اساتید دخالت دارند. علاوه بر این بین جنسیت و رشته تحصیلی دانشجویان با نمره ارزشیابی اساتید رابطه معنی‌داری مشاهده شد، در حالیکه بین بومی و غیر بومی بودن و معدل دانشجویان بر ارزشیابی استاد رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. این مطالعه نشان‌داد توانمندی علمی استاد (تسلط علمی استاد بر موضوع درسی) یکی از مهم ترین فاکتورهای تاثیرگذار در ارزشیابی اساتید است. همچنین به نظر می‌رسد که نه تنها نحوه تدریس و آموزش استاد، بلکه شخصیت و منش استاد می‌تواند در افزایش انگیزه دانشجویان برای یادگیری و آموزش، و نهایتاً ارتقای کیفیت آموزش بسیار مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی

دیدگاه، دانشجویان، استاد، ارزشیابی

مقدمه

انسان‌ها در طول زندگی، نیازمند ارزشیابی از توانایی‌ها و رفتارهای خود و دیگران بوده و ادامه یا کنترل رفتارشان نیز به وسیله همین ارزشیابی‌ها انجام می‌شود. در قرن حاضر، نیاز به انجام این گونه ارزشیابی‌ها چند برابر شده و می‌توان گفت که انسان‌ها دائماً در حال انجام ارزشیابی از خود و دیگران و جهان پیرامون هستند. (گرچی و همکاران، 1373) ارزشیابی فرایندی است که مهارت استاد را بررسی می‌کند (معاونت امور اساتید، 1385) در اکثر دانشگاه‌های معتبر جهان، ارزشیابی‌های دانشجویان از آموزش بااهمیت ترین منبع ملموس برای ارزشیابی است. با این وجود، این ارزشیابی‌ها همیشه به راحتی مورد قبول واقع نشده‌اند. (توکول و همکاران، 1377) آنچه مسلم است تحصیل و آموزش برای برآوردن اهداف مشخصی صورت می‌پذیرد و اهداف تحصیلی و آموزشی زمانی تحقق می‌یابد که ابزارهای آن به درستی پیش بینی شده باشند و به درستی به کار گرفته شوند. (کیخایی و همکاران، 1381) از آنجا که نظام‌های آموزش عالی، به عنوان بارزترین نمود سرمایه گذاری نیروی انسانی، نقش اصلی را در تربیت نیروی انسانی کارآمد برعهده دارند و سهم قابل توجهی از بودجه هر کشور را به خود اختصاص می‌دهند نقشی تعیین کننده در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه دارند از این رو، اطمینان از کیفیت مطلوب عمل کرد آن‌ها به منظور جلوگیری از هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و مادی، و نیز داشتن توانایی رقابت در دنیای آینده که در آن کیفیت مهم ترین مولفه برای ادامه‌ی حیات هر سازمان است، ضرورتی انکارناپذیر دارد. (بازرگان علی، 1380) شناخت علمی از مفاهیمی مانند اندازه‌گیری، سنجش، آزمون، ارزشیابی و پژوهش در آموزش و کاربرد آنها نقش مهم در توسعه کمی و کیفی دانشگاهها دارد. (سرچمی و همکاران، 1384) ارزشیابی ابزاری مناسب و اثربخش برای فعلیت بخشیدن به اهداف آموزشی تلقی می‌شود که با به کارگیری آن

می توان کارایی برنامه ها و تحقق اهداف را سنجید و بر اساس آن برنامه را تقویت یا ترمیم نمود و یا احیانا تغییر داد. (کیخایی و همکاران، 1381) همان طور که مراکز آموزشی موظفند اطلاعات لازم در مورد چگونگی پیشرفت تحصیلی دانشجویان و اجرای مؤثر برنامه های آموزشی مؤسسه خود را جمع آوری کنند، لازم است که به ارزشیابی اساتید خود نیز بپردازند. (شکورنیا و همکاران، 1384) از آنجا که پیچیده ترین نوع ارزشیابی، ارزشیابی از کار معلمان است علت پیچیدگی این روش ارزشیابی، کم اعتباری و بی دقتی وسایل و روش های اندازه گیری و سنجش مورد استفاده در این نوع ارزشیابی است زیرا هیچ یک داده های دقیق و بی غرضانه ای را به دست نمی دهند (اصغرپور و همکاران، 1389) در مراکز علمی، ارزشیابی فعالیت های آموزشی اساتید از راه های گوناگون انجام می گیرد. یکی از متداول ترین این روشها که در بیشتر کشورها و از جمله ایران استفاده می شود، ارزشیابی توسط دانشجویان (student evaluation of teaching – set) است. (شکورنیا عبدالحسین، 1381) نظر به اینکه دانشجویان بیش از کلیه دست اندرکاران آموزش در جریان روند آموزش قرار دارند، بنابراین، بخوبی می توانند نسبت به کم و کیف آن نظر دهند و شناخت نظرات آنان در مورد ارزشیابی استاد و عوامل مؤثر بر آن و همچنین اطلاع از دیدگاه های آنها در مورد روند اجرایی و اثربخشی ارزشیابی استاد می تواند برنامه ریزان را با نقاط قوت و ضعف آن در دانشگاه آشنا و امکان اصلاح و بهبود کیفیت آن را فراهم نماید. (قربانی و همکاران، 1387) در بیشتر دانشگاه های جهان پرسش از دانشجویان به عنوان مهم ترین منبع ارزیابی کیفیت فرایند تدریس استاد است. این روش ساده و قابل اعتماد برای ارزشیابی اساتید غالبا برای ارتقاء اساتید، پرداخت پاداش و ... استفاده می شود. (وکیلی و همکاران، 1389) در مطالعه ای که توسط اسپورن و همکاران با عنوان " آیا اساتید بهتر، نمره ی ارزشیابی بالاتری کسب می کنند؟" در فرانسه انجام شد به این نتایج رسیدند که ارزشیابی دانشجویان از اساتید به مقدار زیادی تحت تاثیر تسلط علمی استاد بر موضوع درسی است و این عامل باعث پیشرفت تحصیلی دانشجویان می شود. در مطالعه ای دیگر توسط نجاج مختار و همکارانش تحت عنوان " ارزشیابی اساتید و عوامل مهم در ارزشیابی در دانشگاه مراکده مالزی " چهار عامل 1- فعالیت و تلاش استاد در تدریس بهتر مطالب و تفهیم آنها 2- خصوصیات دموگرافیکی استاد 3- استفاده استاد از مطالب جدید علمی و فعالیت های کلاسی 4- شخصیت و متانت استاد را مهم در ارزشیابی ها و دارای اولویت خواندند (Cashin WE, 2007). مطالعه ای دیگر که توسط اصغرپور و همکارانش تحت عنوان عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از استاد به این نتایج رسیدند؛ که خصوصیات فردی و شخصیتی و فراهم نمودن جو مناسب یادگیری از دیدگاه دانشجویان بالاترین فراوانی را کسب نموده است. (Fitzpatrick JL et al, 2003) در مطالعه ای که با عنوان دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز نسبت به عوامل مؤثر در ارزشیابی استاد با تلاش عبدالحسین شکورنیا و همکارانش نشان داد قدرت بیان و روش تدریس استاد به عنوان مهمترین عامل در تدریس مؤثر و موفق استاد معرفی شده است و توان علمی و اخلاق و رفتار استاد با دانشجویان با اندکی تفاوت در اولویت های بعدی قرار دارند. (Cited, 2005) با توجه به نتایج تحقیقات انجام گرفته شناخت دیدگاه دانشجویان در مورد ارزشیابی استاد و روش های اجرای آن می تواند راهنمای مفیدی برای اصلاح مشکلات موجود فراهم آورد. به علاوه، شناخت نقاط قوت و ضعف روند اجرای ارزشیابی ها، به برنامه ریزان آموزش کمک می نماید تا با مشکلات و همچنین راهکارهای پیشنهادی آشنا و امکان اصلاح و ارتقای کیفیت آن را فراهم نمایند. این مطالعه به منظور بررسی عوامل تاثیرگذار بر ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال 1389 انجام شده است.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی تحلیلی است که بر روی پنج گروه از دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه شامل رشته های مدیریت خدمات بهداشتی، تغذیه و بهداشت محیط و بهداشت عمومی و بهداشت حرفه ای بود که در زمستان سال 1389 در تبریز انجام پذیرفته است. پرسشنامه محقق ساخته و دارای دو بخش؛ بخش اول سوالات دموگرافیک (معدل، مقطع رشته تحصیلی، جنس و...) و بخش دوم سؤالاتی که عوامل تاثیرگذار بر ارزش یابی استاد را می سنجد که خود مشتمل بر 29 سوال و در سه حیطه که شامل: مهارت های تدریسی استاد، عوامل مربوط به خصوصیات فردی استاد، عوامل مربوط به خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان بود. ارتباط این سه حیطه با متغیر هایی از قبیل جنسیت دانشجویان، رشته ی تحصیلی دانشجویان، بومی و غیر بومی بودن دانشجویان و معدلشان سنجیده شد. شیوه امتیاز بندی سوالات بر اساس مقیاس لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد (یک تا پنج) نمره گذاری شد. پایایی (همسانی درونی) با روش α کرونباخ، در حد مطلوبی به دست آمد ($\alpha > 0.7$). روایی (اعتبار validity) پرسش نامه تهیه شده با بررسی مقالات، متون و مشاوره با صاحب نظران و اساتید برجسته دانشکده تعیین شد. برای شروع پژوهش پس از کسب اجازه از کمیته اخلاق دانشگاه و تضمین محرمانه ماندن مشخصات و اطلاعات شرکت کنندگان، ابتدا لیست تعداد دانشجویان مشغول به تحصیل در مقطع کارشناسی رشته های فوق الذکر به تفکیک جنسیت از اداره آموزش دانشکده بهداشت و تغذیه اخذ گردید. (دانشجویان ترم اول به دلیل این که برای اولین بار در مورد اساتید نظر می دهند و آشنایی لازم با فرایند ارزش یابی اساتید را ندارند و استفاده از نظر آن ها ممکن بود باعث کاهش اعتبار طرح شود، لذا در این پژوهش از کلیه دانشجویان ترم دوم و بالاتر که شاغل به تحصیل در دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز بودند، در این پژوهش شرکت داده شدند). برای جمع آوری اطلاعات محقق به مدت یک هفته در کلاسها حضور یافته و نسبت به کسب رضایت آگاهانه، تشریح و جمع آوری سوالات اقدام نموده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول 6 برابر تعداد سوالات استفاده شد؛ حجم نمونه عدد 174 بدست آمد. برای توصیف و تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. برای داده های کیفی و کمی به ترتیب فراوانی (درصد) و میانگین (انحراف معیار) گزارش شد. برای تجزیه و تحلیل آنها از نرم افزار SPSS و آزمونهای T test و Leven و توکی و فردمن و سایر آزمون های مناسب استفاده شد.

یافته ها

در این پژوهش تعداد 200 پرسشنامه در اختیار دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز که ترم دوم به بالا بودند، قرار گرفت که از این تعداد 173 نفر همکاری کرده و پرسشنامه ها را تکمیل کردند. تعداد 67 مورد مرد (38.7٪) و 106 مورد زن (61.3٪) بوده اند. از این میان 114 نفر (65/9٪) آنها غیر بومی (خوابگاهی) و 59 نفر (34/1٪) نیز افراد بومی شهر تبریز بودند. دانشجویان 5 رشته مورد پژوهش بودند، تعداد دانشجویان رشته مدیریت خدمات درمانی 43 نفر (24.9٪)، رشته تغذیه 48 نفر (27.7٪)، رشته بهداشت محیط 39 نفر (22.5٪)، رشته بهداشت عمومی 20 نفر (11.6٪) و رشته بهداشت حرفه ای 23 نفر (13.3٪) بودند. 9٪ از دانشجویان شرکت کننده در پژوهش معدل پایین 14، 25/9٪ از دانشجویان معدل بین 14 تا 16، 53/4٪ دانشجویان معدل بین 16 تا 18 و 19/8٪ آنان معدل بالای 18 داشتند. نتایج حاصل از این پژوهش به شرح ذیل می باشد:

1- یافته اول پژوهش در بخش مهارت های تدریسی استاد به ترتیب 98.2 درصد دانشجویان اهمیت معلومات تسلط علمی استاد بر موضوع درس، 91.3 درصد تلاش استاد در انتقال مفاهیم درسی، 85 درصد شیوه بیان ونحوه سازماندهی و تنظیم درس توسط استاد، 76/3 درصد بکارگیری وسایل کمک آموزشی، 75/7 درصد جدید یا قدیم بودن مطالب ارائه شده توسط استاد، 67/6 درصد بیان اهمیت درس در ابتدای جلسه و 67/1 درصد جزوه گفتن استاد در کلاس درس را خیلی زیاد تا زیاد ارزیابی نمودند. جدول 1

2- در خصوص مهارت های فردی استاد 89 درصد متانت و شخصیت استاد، 87/3 درصد خوش اخلاقی استاد، 80/9 درصد نظم داشتن استاد، 79/1 درصد اعتماد به نفس داشتن استاد، 66/4 درصد جدیت و سخت گیری استاد، 63/6 درصد علاقه استاد به رشته و تدریس و 60/1 درصد شوخ طبعی استاد را در ارزشیابی استاد خیلی زیاد تا زیاد دخالت می دادند و سایر متغیرها را کم اهمیت می دانستند. جدول 2

3- در بخش ویژگی های فردی و نگرش دانشجو، 71/1 درصد دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز اظهار داشتند نظر و نگرش سایر دانشجویان را در ارزشیابی استاد به میزان خیلی کم تا کم دخالت می دهند. همچنین 44/6 درصد علاقه دانشجو به یک درس، 41/1 درصد اهمیت درس در رشته تحصیلی، 29/5 درصد سطح دشواری درس را در ارزشیابی استاد خیلی زیاد تا زیاد دخالت می دادند. جدول 3

4- یافته دیگر این پژوهش به بررسی ارتباط بین ابعاد سه گانه (مهارت های تدریسی استاد، خصوصیات فردی استاد و خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان) با میزان تاثیر و اهمیت آنها در ارزشیابی دانشجویان از اساتید پرداخته است و نشان می دهد اهمیت ابعاد مهارت های تدریسی و خصوصیات فردی استاد بر ارزشیابی دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه از اساتید تایید می گردد ($p < 0.05$)، و این ابعاد بر ارزشیابی آنان موثر است اما در مورد بعد 3 یعنی خصوصیات و نگرش دانشجویان اهمیت این بعد بر ارزشیابی دانشجویان تایید نمی شود. ($p > 0.05$).

5- یافته پنجم این پژوهش به اولویت بندی ابعاد می پردازد طبق این یافته بعد مهارت های تدریسی استاد در اولویت اول خصوصیات فردی استاد در اولویت دوم و خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان در اولویت سوم قرار می گیرد. تفاوت اهمیت این 3 بعد (با استفاده از آزمون فردمن) معنی دار مشاهده شده است. ($P < 0.05$).

6- ششمین یافته که به بررسی ارتباط بین ابعاد ارزشیابی و جنسیت پرداخته و نشان می دهد در مورد 2 بعد مهارت های تدریسی و خصوصیات فردی استاد بین دختران و پسران تفاوت معنی داری وجود ندارد، اما در مورد خصوصیات و نگرش دانشجویان بین دختران و پسران اختلاف معنی داری وجود دارد بطوریکه نمره نگرش دختران بالاتر از نمره نگرش پسران است. ($P > 0.05$) جدول 9

7- یافته دیگر پژوهش به بررسی ارتباط بین ابعاد ارزشیابی و رشته های تحصیلی پرداخته و نشان می دهد بعد مهارت تدریسی استاد بین 5 رشته تفاوت معنی داری ندارد. ($P > 0.05$) اما در مورد 2 بعد خصوصیات فردی استاد و خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان تفاوت معنی داری بین رشته ها مشاهده شده است ($P < 0.05$) در هر دو مورد) به علاوه در مورد 2 بعد اخیر نتایج آزمون تعقیبی توکی نشان داد: جدول 4

الف- در مورد خصوصیات فردی استاد: رشته بهداشت عمومی با کمترین مقدار میانگین با رشته های بهداشت حرفه ای و بهداشت محیط (دسته دوم) همچنین بهداشت عمومی (دسته اول) و بهداشت حرفه ای و محیط (دسته دوم) با رشته های تغذیه و مدیریت (دسته سوم) تفاوت معنی داری را نشان داد. ($P < 0.05$) در همه موارد)

ب- در مورد خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان: رشته های بهداشت محیط و عمومی (دسته اول) با کمترین مقدار میانگین با رشته های بهداشت حرفه ای و تغذیه و مدیریت خدمات درمانی (دسته دوم) تفاوت معنی داری را نشان داد.

- 8- یافته هشتم این پژوهش در بررسی ارتباط بین ابعاد ارزشیابی و بومی و غیر بومی بودن دانشجویان نشان می دهد که در ابعاد مهارت های تدریسی و خصوصیات فردی استاد و خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان اختلاف معنی داری بین 2 دسته از افراد بومی و غیر بومی وجود ندارد. ($P > 0.05$ در هر 3 مورد) جدول 5 و 6
- 9- یافته نهم این پژوهش که به بررسی ارتباط معدل و ابعاد ارزشیابی پرداخته حاکی از این است که 3 بعد مهارت های تدریسی و خصوصیات فردی استاد و خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان تفاوت معنی داری در رده های مختلف معدل نشان نداده است. جدول 7

بحث و نتیجه گیری

ارزشیابی اساتید، نوعی ارزشیابی است که هدف آن تعیین میزان موفقیت اساتید در دستیابی به اهداف آموزشی خود است. در این بین دانشجویان یکی از گروههای اصلی دریافت کننده محصولات آموزشی در دانشگاه ها هستند و استفاده از نظرات آنان در ارتباط با کیفیت آموزش اساتید و میزان حصول آن ها به اهداف آموزشی باید مدنظر قرار گیرد. یافته های این پژوهش نشان داد در بخش مهارت های تدریسی استاد، معلومات و تسلط علمی استاد بر موضوع درسی و تلاش اساتید در انتقال مطالب درسی و تفهیم مطالب به دانشجویان و شیوه بیان ونحوه سازماندهی و تنظیم درس توسط استاد از اهمیت بسیار بالایی در ارزشیابی اساتید برخوردار است. در تایید این نظر مطالعات قربانی و همکاران نشان داد مهم ترین خصوصیات یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سمنان به ترتیب تسلط علمی استاد بر درس مورد تدریس، شیوایی بیان، نحوه سامان دهی و تنظیم درس و علاقمندی به تدریس بوده است. هم چنین، جدید و قدیمی بودن مطالب درسی در موضوع تدریس از دیدگاه دانشجویان در ارزش یابی اساتید بسیار با اهمیت و تاثیرگذار تلقی شده است. این یافته نشان می دهد ارائه اطلاعات علمی جدید و به روز در موضوع درس از طرف استاد از یکی از متغیر مهم و تاثیرگذار در ارزش یابی اساتید است که باید اساتید دانشگاه به آن توجه بیش تری نمایند (White LJ, 1995). در بخش مهارت های فردی استاد اکثر دانشجویان معتقدند خوش اخلاق بودن و بر خورد احترام آمیز استاد با دانشجو و متانت و شخصیت و اعتماد به نفس داشتن و نظم داشتن استاد اهمیت بالایی در ارزشیابی آنان از اساتید دارد این بیانگر آن است که علاوه بر مهارت های تدریس استاد، اعتماد به نفس و خوش اخلاقی، شخصیت استاد از متغیر بسیار مهم دیگری است که ارزش یابی اعضای هیات علمی بسیار تأثیرگذار است. به نظر می رسد در امر آموزش نه تنها نحوه تدریس و آموزش استاد، بلکه شخصیت و منش و رفتارها او در کلاس می تواند در افزایش شور و شوق و انگیزه دانشجو برای یادگیری و آموزش، و نهایتاً ارتقاء و کیفیت آموزش بسیار موثر باشد. در همین رابطه نتایج مطالعه دکتر سیف و همکاران نشان داد که ارزش یابی دانشجویان از اساتید کم تر تحت تأثیر کیفیت درسی و یادگیری آنان و بیش تر متأثر از طرز عمل و روش کار اساتید است. (گرچی و همکاران، 1373) در مورد خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان به ترتیب علاقه، اهمیت و سطح دشواری درس از دیدگاه دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز در ارزش یابی اساتید بیشترین تاثیر را دارد. این نتایج همسو است با مطالعات وکیلی و همکاران روی عوامل تاثیرگذار بر ارزشیابی دانشجویان سمنان که نشان دادند میزان علاقه دانشجویان به یک درس و سطح دشواری و اهمیت درس در رشته تحصیلی بر ارزشیابی آنان تاثیر دارد. (Pieter, 2006) موضوع مهمی که هم اکنون در برخی از دانشگاه ها مورد بحث و توجه اساتید می باشد مسأله تأثیر نمره تحصیلی دانشجو بر ارزش یابی استاد است. برخی از اساتید اعتقاد دارند عمل کرد تحصیلی دانشجویان روی نظرات آنان درباره نحوه تدریس استادشان اثرگذار است و اظهار می دارند دانشجویان ضعیف صلاحیت نظر دادن درباره نحوه تدریس اساتیدشان را ندارند. این ها توصیه می نمایند برای ارزش یابی، تنها از دانشجویان ممتاز استفاده شود تا نتایج ارزش یابی صحیح و قابل اعتماد باشد (قربانی و همکاران، 1387). برخلاف این نظریه، نتایج این پژوهش نشان داد بین معدل تحصیلی دانشجو و نمره ارزش یابی اساتید ارتباط معنی داری وجود ندارد که با نتایج پژوهش های دیگر هم خوانی و مشابهت دارد. در این مطالعه رابطه معنی داری بین جنس و مهارت تدریس استاد وجود داشت، به طوری که دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر اهمیت بیش تری را برای جنبه مهارت تدریس استاد قائل شدند. مشابه مطالعه حاضر برخی تحقیقات نشان داده اند بین ارزیابی دانشجو و جنسیت یا ارتباطی وجود ندارد و یا ارتباط کمی وجود دارد (Germain M Let al, 2003) علاوه بر این، یک پژوهش نشان داد رابطه معنی داری بین جنس و جنبه شخصیت فردی استاد وجود دارد به طوری که دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر اهمیت بیش تری را برای جنبه شخصیت فردی استاد قائل شدند (White L J. 1995). نتایج دیگر این پژوهش نشان داد، رابطه معنی داری بین دیدگاه دانشجویان بومی و غیر بومی به ارزش یابی استاد در بخش میران رعایت مقررات آموزشی و خصوصیات فردی استاد وجود ندارد. اما در پژوهشی که توسط وکیلی و همکاران انجام گرفت تفاوت معنی داری بین دیدگاه دانشجویان بومی و غیر بومی نسبت به ارزش یابی استاد مشاهده شد، به صورتی که دانشجویان بومی به خصوصیات فردی استاد و مدیران رعایت مقررات آموزشی اهمیت بیش تری نشان دادند. به طور کلی، از دیدگاه دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه دانشگاه علوم پزشکی تبریز ارائه اطلاعات علمی جدید و به روز در موضوع درس از طرف استاد، یکی از متغیرهای مهم و تاثیرگذار در ارزش یابی اساتید است که باید اساتید دانشگاه به آن توجه بیش تری نمایند. به نظر می رسد در امر آموزش نه تنها نحوه تدریس و آموزش استاد، بلکه شخصیت و منش و رفتارها او در کلاس می تواند در افزایش شور و شوق و انگیزه دانشجو برای یادگیری و آموزش، و نهایتاً ارتقاء و کیفیت آموزش بسیار موثر باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل یک طرح تحقیقاتی مصوب می باشد. از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی و خدمات درمانی تبریز و کلیه عزیزانی که ما را در این طرح یاری رساندند تشکر و قدردانی می نمایم.

منابع

1. گرچی، یوسف. سیف، علی اکبر. رابطه ی میزان محبوبیت اجتماعی استادان از نظر دانشجویان و نحوه ی ارزشیابی دانشجویان از فعالیت های آموزشی آنان. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران، دانشکده علوم انسانی دانشگاه علامه طباطبایی 1373 به دست آمده در 22/9/1386. قابل دسترسی در <http://idochp2.irandoc.ac.ir/scripts/wxis.exe>
2. ارزشیابی تحصیلی، اداره ارزشیابی، معاونت امور اساتید، اطلاع رسانی معارف، شماره 35، فروردین و اردیبهشت 1385، صفحات 46 تا 49.
3. توکل، محسن. رحیمی مدیسه، محمد. ترابی، سیما. بررسی ویژگی های استادان از دیدگاه دانشجویان، ویژه نامه همایش کشوری آموزش پزشکی، فروردین 1377. صفحه 33-35.
4. کیخایی، اسدالله. نویدیان، علی. طبسی، محمد علی. سرگزی، غلامحسین. نظرات اساتید دانشگاه علوم پزشکی زاهدان نسبت به ارزشیابی اعضای هیئت علمیه مجله طب شرق، سال چهارم، پاییز 1381، صفحات 135-145.
5. بازرگان، علی. ارزشیابی آموزشی، چاپ اولف تهران انتشارات سمت، 1380 صفحه 287-288.
6. سرجمی، رامین. سلمانزاده، حسین. نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران در مورد تاثیر ارزشیابی دانشجو در بهبود تدریس، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی قزوین شماره 34، بهار 1384، صفحات 67 تا 82.
7. شکورنیا، عبدالحسین. اسماعیل مطلق، محمد. ملایری، علیرضا. جهانمردی، عبدالرضا. کمیلی ثانی، حسین. دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز نسبت به عوامل مؤثر در ارزشیابی استاد مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / پاییز و زمستان 1384 صفحات 101 - 110.
8. علی اصغرپور، منصوره منجمد، زهرا بحرانی، ناصر. عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از استاد: مقایسه دیدگاه اساتید با دانشجویان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. تابستان 1389، شماره 10، دوره 2، صفحه 186-195. صفحات 186 الی 195.
9. شکورنیا، عبدالحسین. نظرات دانشجویان علوم پزشکی اهواز نسبت به ارزشیابی اساتید، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ویژه نامه پنجمین همایش کشوری آموزش پزشکی، پاییز 7، سال 1381.
10. قربانی، راهب، و همکاران. مهم ترین خصوصیات یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سمنان. کومش، سال 1387، جلد 10، صفحات 77-83.
11. وکیلی، عابدین. حاجی آقاجانی، سعید. رشیدی پور، علی. قربانی، راهب. بررسی عوامل تاثیر گذار بر ارزشیابی اساتید از دیدگاه دانشجویان. دانشگاه علوم پزشکی سمنان، کومش - جلد 12، شماره 2 پاییز 38، زمستان 1389.
12. Cashin, WE. Student ratings of teaching: a summary of the research. IDEA paper No 20. (cited 2007 Dec). Available from : http://www.idea.ksu.edu/paper/Idea_paper
13. Fitzpatrick JL, Sander JR, Worthen BR. Program evaluation : alternative approaches and practical guideline. 3rd ed. Boston: allyn & bacon. 2003.
14. Report of the task force on student evaluation of teaching: university of north Carolina, chapel Hill, April, 5.1999. (Cited 2005 oct 11). <http://www.unc.edu/faculty/faccoun/reprt/r99tfset.htm>
15. White L J. Effort by Department of Economics to Asses Teaching Effectiveness Result of Informal Survey. J Econ Education 1995: 26.81-85
16. Pieter, Spooen .Dmitri, Mortelmans. Teacher professionalism and student evaluation of teaching: will better teacher receive higher rating?. University of Antwerp Belgium. Educational studies. vol 32.no 2. June 2006.pp,201-204
17. Germain M L, and Seandura T A. Grade inflation and student individual differences as systematic bias in faculty evaluations; J Instructional Psychol 2003; 32: 58 - 6

ضمائم

جدول 1: توزیع فراوانی برحسب تعداد و درصد پاسخ دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز به سئوالات در حیطه مهارت های تدریس استاد

خیلی زیاد(5)		زیاد(4)		بی نظر(4)		کم(2)		خیلی کم(1)		مهارت های تدریسی استاد
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
80.9	140	17.3	30	0.6	1	2	2	0	0	1-معلومات و تسلط علمی استاد بر موضوع درسی
52.0	90	39.3	68	5.8	10	5	5	0	0	2-تلاش اساتید در انتقال مطالب درسی و تفهیم مطالب به دانشجویان
39.9	69	45.1	78	12.1	21	4	4	1	1	3-شیوه بیان ونحوه سازماندهی و تنظیم درس توسط استاد
20.8	36	55.5	96	8.7	15	22	22	4	4	4-بکار گیری وسایل کمک آموزشی و نوع منابع درسی
28.9	50	46.8	81	11.6	20	19	19	3	3	5-جدید یا قدیم بودن مطالب درسی ارائه شده توسط استاد
16.2	28	51.4	89	15.0	26	25	25	5	5	6-بیان اهمیت درس در ابتدای هر جلسه توسط استاد
24.9	43	42.2	73	19.1	33	18	18	6	6	7-جزوه گفتن استاد در کلاس

جدول 2: توزیع فراوانی برحسب تعداد و درصد پاسخ دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز به سئوالات در حیطه خصوصیات فردی استاد

خیلی زیاد(5)		زیاد(4)		بی نظر(4)		کم(2)		خیلی کم(1)	
--------------	--	---------	--	-----------	--	-------	--	------------	--

درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	خصوصیات فردی استاد
(0.0)	0	(5.8)	10	(15.0)	26	(51.4)	89	(27.7)	48	اعتماد به نفس داشتن استاد
(0.6)	1	(4.6)	8	(5.8)	10	(46.2)	80	(42.8)	74	متانت و شخصیت استاد
(1.7)	3	(2.9)	5	(8.1)	24	(42.2)	73	(45.1)	78	خوش اخلاق بودن و بر خورد احترام آمیز استاد با دانشجو
(2.9)	5	(7.5)	13	(23.1)	40	(51.4)	89	(15.0)	26	جدیت ، سخت گیری و روش نمره دادن استاد
(2.3)	4	(7.5)	13	(9.2)	16	(54.9)	95	(26.0)	45	نظم داشتن استاد
(9.2)	16	(16.8)	29	(19.7)	34	(37.6)	65	(16.8)	29	ظاهر آراسته داشتن استاد
(4.6)	8	(16.2)	28	(19.1)	33	(37.6)	65	(22.5)	39	شوخ طبعی استاد
(8.7)	15	(12.1)	21	(19.7)	34	(37.0)	64	(22.5)	39	رعایت ارزش های اسلامی توسط استاد
(15.0)	26	(29.5)	51	(27.2)	47	(22.0)	38	(6.4)	11	داشتن سمت و فعالیت اجرایی استاد در دانشگاه و یا دانشکده
(13.9)	24	(30.1)	52	(16.2)	28	(30.6)	53	(9.2)	16	رتبه علمی (مربی، استادیار، دانشیار و استاد تمام) استاد
(9.2)	16	(19.7)	34	(17.9)	31	(37.0)	64	(16.2)	28	تجربه تدریس استاد
(9.8)	17	(13.3)	23	(13.3)	23	(38.7)	67	(24.9)	43	میزان علاقه استاد به رشته و تدریس
(26.6)	46	(35.8)	62	(21.4)	37	(12.7)	22	(3.5)	6	قیافه یا سیمای ظاهری اساتید
(38.2)	66	(27.2)	47	(17.3)	30	(13.9)	24	(3.5)	6	جنسیت اساتید (مرد یا زن)
(12.1)	21	(26.6)	46	(26.6)	46	(29.5)	51	(5.2)	9	فعالیت پژوهشی اساتید

(8.1) 14 (32.4) 56 (15.6) 27 (35.3) 61 (8.7) 15 محبوبیت و شهرت استاد در
بین دانشجویان

جدول 3: توزیع فراوانی برحسب تعداد و درصد پاسخ دانشجویان دانشکده بهداشت و تغذیه تبریز به سئوالات در حیطه خصوصیات فردی و نگرش دانشجو

خیلی کم (1)		کم (2)		بی نظر (4)		زیاد (4)		خیلی زیاد (5)		خصوصیات فردی و نگرش دانشجویان
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
(8.7)	15	(18.5)	32	(28.3)	49	(30.1)	52	(14.5)	25	علاقه دانشجو به یک درس
(24.3)	42	(27.7)	48	(28.3)	49	(17.9)	31	(1.7)	3	مسائل و اغراض شخصی
(19.7)	34	(32.9)	57	(31.8)	55	(12.1)	21	(3.5)	6	مشکلات رفاهی و آموزشی
(15.0)	26	(22.5)	39	(21.4)	37	(32.4)	56	(8.7)	15	اهمیت درس در رشته تحصیلی دانشجو (کاربردی بودن آن)
(17.3)	30	(35.8)	62	(17.3)	30	(24.9)	43	(4.6)	8	سطح دشواری درس
(37.0)	64	(34.1)	59	(15.6)	27	(9.8)	17	(3.5)	6	نظر و نگرش سایر دانشجویان در مورد اساتید

جدول 4: نتایج شاخص های توصیفی به تفکیک رشته های تحصیلی

ماکزیمم	مینیمم	Std. Deviation	میانگین	تعداد		
34.00	17.00	3.56959	28.1395	43	مدیریت	مهارت تدریسی
35.00	22.00	3.00170	28.6042	48		تغذیه
33.00	18.00	3.08122	29.0769	39		بهداشت محیط
34.00	23.00	3.17225	28.2000	20		بهداشت عمومی

34.00	24.00	2.72885	28.0870	23	بهداشت حرفه ای
67.00	41.00	7.14554	55.4186	43	مدیریت خصوصیات فردی استاد
70.00	42.00	7.67627	55.3958	48	تغذیه
62.00	34.00	6.02995	52.4615	39	بهداشت محیط
59.00	43.00	4.33347	49.6000	20	بهداشت عمومی
65.00	42.00	7.31640	51.5652	23	بهداشت حرفه ای
28.00	10.00	3.69565	17.0930	43	مدیریت خصوصیات و نگرش دانشجویان
25.00	10.00	3.81835	16.3750	48	تغذیه
22.00	8.00	3.06035	13.9487	39	بهداشت محیط
21.00	8.00	2.82843	15.0000	20	بهداشت عمومی
25.00	9.00	4.12981	16.3478	23	بهداشت حرفه ای

جدول 5: نتایج شاخص های توصیفی به تفکیک بومی و غیر بومی بودن

Std. Deviation	میانگین	تعداد	بومیت	
3.28511	28.9661	59	بومی	مهارت های تدریسی
3.05129	28.2281	114	غیر بومی	
7.25466	53.5593	59	بومی	خصوصیات فردی استاد
7.00194	53.5614	114	غیر بومی	
7.00194	16.1356	59	بومی	خصوصیات و نگرش دانشجویان
4.22414	15.6930	114	غیر بومی	

جدول 6: نتایج آزمون T مستقل به تفکیک بومی و غیر بومی بودن

	F	.Sig	T	df	Sig. (2-tailed)	95% Confidence Interval of the Difference	
						Lower	Upper
Teaching	012.	912.	1.469	171	144.	-.25366	1.72972
Personal	249.	619.	-.002	171	999.	-2.24618	2.24202
Attitude	3.922	049.	741.	171	460.	-.73724	1.62246

جدول 7: نتایج تحلیل واریانس معدل دانشجویان

		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	.Sig
Teaching	Between Groups	5.160	3	1.720	180.	910.
	Within Groups	1069.703	112	9.551		
	Total	1074.862	115			
Personal	Between Groups	59.258	3	19.753	395.	757.
	Within Groups	5607.251	112	50.065		
	Total	5666.50	115			
Attitude	Between Groups	43.935	3	14.645	1.021	386.
	Within Groups	1605.754	112	14.337		
	Total	1649.690	115			